

Ιερά Μονή Κύκκου

REPUBLIC OF CYPRUS
DEPUTY MINISTRY OF TOURISM

Το μοναστήρι της Παναγίας του Κύκκου, ιδρυμένο κατά τα Βυζαντινά χρόνια με αυτοκρατορική χορηγία, βρίσκεται στο ομώνυμο βουνό του Κύκκου, στο δυτικό τμήμα της οροσειράς του Τροόδους. Κτισμένο σε υψόμετρο 1.200 περίπου μέτρων, στη βορειοανατολική πλαγιά της βουνοκορφής Κύκκος, ύψους 1.318 μέτρων, από την οποία το μοναστήρι απέχει ένα περίπου χιλιόμετρο. Η βουνοκορφή είναι γνωστή και με την ονομασία Θρονί ή και Θρονί της Παναγίας. Είναι σήμερα το γνωστότερο, πιο φημισμένο και πλουσιότερο από τα εν ενεργεία κυπριακά μοναστήρια. Είναι δε ένα από τα σημαντικότερα μοναστήρια, τόσο από ιστορικής σκοπιάς όσο και από άποψη εθνικής και κοινωνικής προσφοράς.

Η Ιερά Μονή της Παναγίας του Κύκκου ιδρύθηκε γύρω στα τέλη του ενδεκάτου αιώνα από τον Βυζαντινό αυτοκράτορα Αλέξιο Α΄ τον Κομνηνό. Στο μοναστήρι, στην Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Κύκκου, στεγάζεται εδώ και 900 τόσα χρόνια η εικόνα της Παναγίας που σύμφωνα με την παράδοση ζωγράφησε ο Απόστολος Λουκάς.

Σύμφωνα με την παράδοση που αναφέρεται στην ίδρυση του Μοναστηριού, σε ένα σπήλαιο στα βουνά του Κύκκου ζούσε ένας ενάρετος ερημίτης ονομαζόμενος Ησαΐας. Μια μέρα ο βυζαντινός διοικητής του νησιού Μανουήλ Βουτομίτης που παραθέριζε σε χωριό της Μαραθάσας, βγήκε για κυνήγι και χάθηκε στο δάσος. Εκεί συνάντησε το μοναχό Ησαΐα από τον οποίο ζήτησε να του δείξει το δρόμο της επιστροφής. Ο ασκητής όμως δεν απαντούσε στις ερωτήσεις του αποφεύγοντας τα εγκόσμια. Ο Βουτομίτης τότε οργισμένος έβρισε και κακοποίησε τον ασκητή.

Δεν πέρασε πολύς καιρός και ο Βουτομίτης αρρώστησε με ανίατη ασθένεια. Τότε θυμήθηκε πόσο απάνθρωπα συμπεριφέρθηκε στον Ησαΐα και παρακάλεσε το Θεό να τον θεραπεύσει για να πάει να ζητήσει προσωπικά συγχώρεση. Έτσι και έγινε. Ο Θεός όμως επισκέφτηκε και το μοναχό και του αποκάλυψε ότι όλα όσα έγιναν ήταν θέλημα Θεού και τον προέτρεψε να ζητήσει από το Βουτομίτη να φέρει στην Κύπρο την εικόνα της Παναγίας που ζωγράφησε ο Απόστολος Λουκάς και που φυλασσόταν στο αυτοκρατορικό παλάτι στην Κωνσταντινούπολη.

Όταν ο Βουτομίτης άκουσε την επιθυμία του Ησαΐα, του φάνηκε αππραγματοποίητη. Ο Ησαΐας όμως του εξήγησε ότι ήταν θέλημα Θεού και συμφώνησαν να ταξιδέψουν μαζί στην Κωνσταντινούπολη. Έτσι κι έγινε. Ο καιρός όμως περνούσε και ο Βουτομίτης δεν έβρισκε την κατάλληλη ευκαιρία για να παρουσιαστεί στον Αυτοκράτορα και να ζητήσει την εικόνα. Ξαφνικά, η κόρη του Αυτοκράτορα αρρώστησε με την ίδια ασθένεια που είχε προηγουμένως ο Βουτομίτης. Ο Μανουήλ τότε παρουσιάστηκε στον Αυτοκράτορα Αλέξιο, του διηγήθηκε την προσωπική του περιπέτεια με το μοναχό Ησαΐα και την ασθένεια του και τον διαβεβαίωσε ότι η κόρη του θα θεραπευόταν αν έστελνε στην Κύπρο την εικόνα της Παναγίας. Ο αυτοκράτορας, μη έχοντας άλλη επιλογή, δέχτηκε. Αμέσως η κόρη του θεραπεύτηκε. Ο Αυτοκράτορας όμως, μη θέλοντας να αποχωριστεί την εικόνα της Παναγίας, διάταξε ένα ζωγράφο να του φιλοτεχνήσει αντίγραφο της εικόνας, με σκοπό να στείλει αυτό στην Κύπρο. Το βράδυ όμως εμφανίστηκε στον ύπνο του η ίδια η Θεοτόκος και του ανακοίνωσε ότι είναι θέλημα της να σταλεί στην Κύπρο η εικόνα της και να κρατήσει για τον εαυτό του το αντίγραφο.

Την επόμενη μέρα, το βασιλικό καράβι με την εικόνα της Παναγίας, αναχώρησε για την Κύπρο, όπου την παρέλαβε ο μοναχός Ησαΐας. Κατά την πορεία της εικόνας από τα παράλια προς τα βουνά του Τροόδους, σύμφωνα πάντα με την παράδοση, τα δέντρα έκλιναν ευλαβικά τα κλαδιά τους. Ανεγέρθηκε ναός και μοναστήρι με χρήματα που χορήγησε ο Αυτοκράτορας Αλέξιος Κομνηνός και εκεί τοποθετήθηκε η εικόνα της Παναγίας.

Το μοναστήρι είναι γνωστότατο με την συντομευμένη ονομασία Κύκκος, ή και ως Παναγία του Κύκκου. Δεν είναι γνωστό από που προήλθε η ονομασία Κύκκος, που φαίνεται να ανήκει στα Βυζαντινά χρόνια. Κατά μια άποψη, η ονομασία Κύκκος προήλθε από το φυτό της περνιάς, που ονομάζεται και κόκκος. Την ερμηνεία αυτή φαίνεται να αποδέχεται ο Πατριάρχης Ιεροσολύμων Εφραίμ ο Αθηναίος, ο οποίος γράφει στο έργο του, «Περιγραφή της Σεβάσμιας και Βασιλικής Μονής του Κύκκου 1751», για το όρος του Κόκκου, του μετονομασθέντος Κύκκου. Η παράδοση, από την άλλη, σχετίζει την ονομασία Κύκκος με το λάλημα ενός πουλιού. Σύμφωνα με αυτήν, πουλί με ανθρώπινη

λαλιά πετούσε στην περιοχή και προάγγελε την ίδρυση του μοναστηριού της Παναγίας, με τους στίχους:

“Κύκκου, Κύκκου το βουνί
μοναστήρι θα γενεί,
μια χρυσή Κυρά θα μπει
και ποτέ της δεν θα βγει”.

Η πλήρης ονομασία του μοναστηριού είναι «Ιερά Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή Παναγίας του Κύκκου». Ο χαρακτηρισμός Βασιλική δόθηκε επειδή το μοναστήρι ιδρύθηκε με βασιλική - αυτοκρατορική εντολή και δαπάνη του Αυτοκράτορα του Βυζαντίου Αλεξίου του Κομνηνού. Ο δε χαρακτηρισμός Σταυροπηγιακή δόθηκε επειδή είχε κτιστεί πάνω σε σταυρό που είχε τοποθετηθεί στον θεμέλιο λίθο του μοναστηριού. Σταυροπηγιακή ή πατριαρχική χαρακτηρίζεται γενικά η μονή η οποία υπάγεται στον Οικουμενικό Πατριάρχη και κατά συνέπεια αποσυνδέεται από την διοικητική εποπτεία του επιχώριου μητροπολίτη ή επισκόπου. Σύμφωνα με την κανονική παράδοση της Ορθόδοξης Εκκλησίας, ο Πατριάρχης έχει το δικαίωμα κατά την ίδρυση μονής σε περιοχή της δικαιοδοσίας του να αποστέλλει σταυρό, ο οποίος τοποθετείται στα θεμέλια της μονής και θεμελιώνει την άμεση εξάρτησή της από αυτόν.

Όσον αφορά τα κτίσματά του μοναστηριακού συγκροτήματος, ανάγονται σε διαφορετικές εποχές. Κέντρο του συγκροτήματος είναι ο ναός. Γύρω από αυτόν είναι κτισμένα τα διάφορα τμήματα όπως το ηγουμενείο, το συνοδικό, τα κελιά των μοναχών, η βιβλιοθήκη, το μουσείο, οι αίθουσες υποδοχής, το εφορείο και πολλά άλλα. Στο μέσον υπάρχει μεγάλη πλακόστρωτη αυλή με πηγάδι. Αρχικά τόσο ο ναός όσο και τα περισσότερα κτήρια του μοναστηριού, είχαν κατασκευαστεί από ξυλεία που υπάρχει άφθονη στη γύρω περιοχή, μια και η κορυφή του Κύκκου βρίσκεται δίπλα στο δάσος της Πάφου. Με την πυρκαγιά που σημειώθηκε το 1365, το μοναστήρι ανοικοδομήθηκε και πάλι, αυτή τη φορά με ξύλο και πέτρα, ενώ το 1541 καταστράφηκε ξανά από πυρκαγιά και ξανακτίστηκε εξολοκλήρου από πέτρα. Τότε ο ναός κτίστηκε μονόκλιτος ενώ το 1745 επεκτάθηκε και μετατράπηκε σε τρίκλιτο. Από τα τρία κλίτη του, το μεσαίο τιμάται στο

όνομα της Παναγίας, γι' αυτό και η ιερά μονή εορτάζει, διοργανώνοντας θρησκευτικό πανηγύρι στις 8 Σεπτεμβρίου (Γέννηση της Παναγίας) και στις 15 Αυγούστου (Κοίμηση της Παναγίας). Το δεξιό κλίτος είναι αφιερωμένο στο όνομα των Αγίων Πάντων και το αριστερό στο όνομα των Αρχαγγέλων Μιχαήλ και Γαβριήλ. Θα έλεγε κανείς ότι το μοναστήρι έχει τώρα φρουριακό (με τις εξωτερικές αντηρίδες και τους πανύψηλους τοίχους) και επιβλητικό χαρακτήρα.

Σήμερα οι μοναστηριακοί χώροι (εξωτερικοί τοίχοι και ανοιχτοί διάδρομοι) στην πλειονότητά τους έχουν ανακαινισθεί και διακοσμηθεί με διάφορες θρησκευτικές παραστάσεις. Οι περισσότερες από αυτές είναι ψηφιδωτές (από σμάλτο και υαλόμαζες με φύλλο χρυσού) και κοσμούν την είσοδο και τους τοίχους της εσωτερικής αυλής και των διαδρόμων με τέτοιο τρόπο, ώστε να ενσωματώνονται αρμονικά στην αρχιτεκτονική ιδιαιτερότητα του συγκροτήματος. Τόσο τα ψηφιδωτά όσο και οι τοιχογραφίες που κοσμούν τη μονή αποτελούν έργα του 1991-3, των Κυπρίων αγιογράφων, αδελφών Κεπόλα και άλλων από την Ελλάδα και την Ρουμανία.

Μερικές από τις πιο χαρακτηριστικές σκηνές στο ισόγειο:

- Μπαίνοντας στη μονή από την κύρια είσοδο στα αριστερά: Ψηφιδωτή παράσταση με τον απόστολο Λουκά να ζωγραφίζει την εικόνα της Παναγίας.
- Προχωρώντας προς τον διάδρομο που επεκτείνεται ελαφρώς προς τα δεξιά και περισσότερο στα αριστερά, βλέπουμε τοιχογραφίες που παρουσιάζουν, δεξιά: τον μοναχό Ησαΐα στα βουνά και τον αυτοκράτορα Βουτομίτη να τον χτυπά με μια βέργα. Τον Βουτομίτη άρρωστο στο κρεβάτι.
- Αριστερά: Θαύματα της Εικόνας της Παναγίας. Ο Πορφύριος που έπεσε από το άλογο και τον βοήθησε η Παναγία. Η Παναγία βοηθά τους θαλασσιούς.
- Βόρεια έχουμε: Σκηνές από θαύματα της Παναγίας. Η Παναγία η Ελεούσα (του Κύκκου). Η σκηνή που οι Τούρκοι λεηλατούν τη μονή μετά τον απαγχονισμό του Ηγουμένου Ιωσήφ στα 1821.

- Είσοδος στο εκκλησάκι του Αγίου Εφραίμ του Σύριου: Στον πρώτον όροφο έχουμε τοιχογραφίες και ψηφιδωτά: Άγγελοι και σκηνές από τη ζωή του Χριστού και της Παναγίας.

Τα σκαλοπάτια, μας οδηγούν στο κατώτερο επίπεδο της μονής, όπου υπάρχει ανοιχτή αυλή με μεγάλο πηγάδι στο κέντρο και παρακείμενο κατάστημα με τα προϊόντα της μονής. Ακριβώς απέναντι από το μαγαζάκι υπάρχει τεράστιο ψηφιδωτό με την Κοίμηση της Θεοτόκου. Κοιτάζοντας νοτιοδυτικά θα αντικρίσουμε ψηλά το κωδωνοστάσιο.

Το κωδωνοστάσιο του μοναστηριού είναι κατά πολύ μεταγενέστερο του ναού, κτίστηκε μόλις το 1882 αφού κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας δεν επιτρέπονταν οι κωδωνοκρουσίες από τους Χριστιανούς. Φέρει 6 συνολικά καμπάνες από τις οποίες η μεγαλύτερη είναι ρωσικής κατασκευής και ζυγίζει 1.280 κιλά.

Στα βόρεια βλέπουμε το ναό της μονής. Είναι εδώ που φυλάσσεται η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας Κυκκώτισσας, η οποία συνδέθηκε με την ίδρυσή της μονής και αποτελεί σπουδαία πτυχή στη διαχρονική παρουσία της. Η εικόνα της Παναγίας Κυκκώτισσας, είναι γνωστή και ως Παναγία η Ελεούσα ως πηγή ελέους. Σ' αυτήν εικονίζεται η Παναγία να κρατά με το δεξί της χέρι τον Χριστό. Σύμφωνα με την παράδοση, η εικόνα της Παναγίας Κυκκώτισσας είναι μια από τις τρεις εικόνες της Θεοτόκου που, με θεία εντολή, είχε ζωγραφίσει ο Απόστολος Λουκάς επτά χρόνια μετά τον θάνατο και την Ανάσταση του Χριστού. Η Εικόνα είχε επικαλυφθεί το 1576 με αργυρή και επίχρυση πλάκα («πουκάμισο» σύμφωνα με την εκκλησιαστική ορολογία), ενώ νέα επικάλυψη έγινε το 1795. Το πρόσωπό Της είναι σκεπασμένο και ποτέ δεν αποκαλύπτεται, είτε γιατί έτσι το θέλησε ο αυτοκράτορας Αλέξιος, είτε για να εμπνέει περισσότερο σεβασμό. Αναφέρεται χαρακτηριστικά πως το 1669 ο Πατριάρχης Αλεξανδρείας Γεράσιμος τόλμησε να ανασηκώσει το ύφασμα, για να δει το πρόσωπο της Θεοτόκου, αλλά για τη βέβηλή του πράξη τιμωρήθηκε και με δάκρυα στα μάτια υποχρεώθηκε να ζητήσει συγχώρεση από τον Θεό.

Ο Ρώσος μοναχός Βασίλειος Μπάρσκυ, που επισκέφτηκε τη Μονή το 1735, γράφει ότι οι μοναχοί αποκάλυπταν την Εικόνα μόνο σε περιόδους ανομβρίας και αφού πρώτα

Την μετέφεραν στη γειτονική κορφή, γνωστή ως "Θρονί", έψελναν σχετική παράκληση. Το έκαναν μάλιστα, χωρίς να βλέπουν το πρόσωπο Της, που κοιτούσε τον ουρανό. Ο λαός αγάπησε πολύ την Αγία Εικόνα. Χαίρει πανορθόδοξης φήμης ενώ αρκετές εικόνες σε πολλές χώρες, όπως στην Ελλάδα, τη Ρωσία, τη Γεωργία, τη Βουλγαρία, την Αίγυπτο και την Αιθιοπία, είναι αφιερωμένες στην Παναγία του Κύκκου, ένδειξη του μεγάλου σεβασμού που απολαμβάνει ανάμεσα στους ορθόδοξους λαούς. Στη Μονή καταφθάνουν άνθρωποι από διάφορα μέρη της γης και προστρέχουν στη θαυματουργή δύναμη της Θεοτόκου, ζητώντας, είτε να θεραπευθούν, είτε να αντλήσουν δύναμη, για να ανταπεξέλθουν στις δοκιμασίες της ζωής.

Γι' αυτό και ο ναός, όπως θα δούμε σε λίγο, είναι γεμάτος από αφιερώματα, τα οποία μαρτυρούν τα θαύματα της Θεοτόκου. Κομμάτι από γλώσσα ξιφία, π. χ., προσφέρθηκε, για να θυμίζει τη σωτηρία από βέβαιο πνιγμό των ναυτικών ενός πλοίου του οποίου τις πλευρές είχε τρυπήσει μεγάλος ξιφίας το 1718. Ένας Άραβας είχε προσπαθήσει να ασεβήσει στην Εικόνα και ξεράθηκε το χέρι του, ομοίωμα του οποίου υπάρχει σήμερα κοντά στην Αγία Εικόνα, για να υπενθυμίζει το γεγονός. Όλα γενικώς τα αφιερώματα εξιστορούν και αντίστοιχα θαύματα της Παναγίας, πολλά από τα οποία εξυμνούνται σε φυλλάδια, που κατά καιρούς κυκλοφόρησαν διάφοροι στιχουργοί.

Ας μιλήσουμε για το θαύμα με τον άπιστο Άραβα. Κάποτε ήρθε στην Αγία Μορφή Της ένας Άραβας και με το τόξο του έριξε το βέλος στο γόνατο της Θεομητορικής Εικόνας. Ως εκ θαύματος την ίδια στιγμή έτρεξε αίμα. Ω! Τι μεγάλο θαύμα! Αληθινά από το ξηρό ξύλο ρέει το αίμα της Θαυματουργής Δέσποινας, της Θεοτόκου, για να ντροπιάσει τους εικονομάχους, που δεν προσκυνούσαν τις άγιες εικόνες. Ο Άραβας κατατρόμαξε και έτρεξε στο σπίτι του, δεν πρόλαβε όμως να φθάσει και πέθανε.

Στην Κύπρο σήμερα δεν υπάρχει καμία γραπτή μαρτυρία για το θαύμα αυτό, τη βρίσκουμε όμως στη Ρωσία. Σε περιγραφή της Εικόνας της Παναγίας Κυκκώτισσας, σε παλιό ρωσικό κείμενο, αναφέρεται μεταξύ άλλων, το εξής: "Η Παναγία (του Κύκκου) κάθεται στον θρόνο και κρατά το Χριστό στα χέρια και έχει δύο αγγέλους· ένας Άραβας έριξε το βέλος στο γόνατο της Θεοτόκου και έτρεξε αίμα". Εκτός των γραπτών μαρτυριών, διαφυλάχτηκε μέχρι τις μέρες μας μια μοναδική ζωγραφική παράσταση

αυτού του θαύματος σε παλαιά εικόνα ρωσικής τεχνοτροπίας, από την εκκλησία του Ιωάννη του Προδρόμου στην πόλη Τολτσκόφ της Ρωσίας, η οποία βρίσκεται σήμερα στο μουσείο Καλών Τεχνών του Γιάροσλαβ.

Εισερχόμαστε τώρα στην εκκλησία που είναι κτισμένη στον τύπο της βασιλικής με τρούλο. Το εικονοστάσι ανήκει στο 18^ο αιώνα. Στα πολύτιμα κειμήλια που φυλάσσονται στο ναό περιλαμβάνονται σταυροί, φορητές εικόνες, ένα ξύλινο αντιμήνσιο (“θρόνος”), εγκόλπια, ευαγγέλια διακοσμημένα με πολύτιμους λίθους, αργυρά κιβώρια, αργυρά και χρυσά ιερά σκεύη (αστερόδισκοι, ποτήρια κ.ά.), αρχιερατικές μίτρες, ζώνες και άμφια, αργυρά αρτοφόρια, καντήλες και πολυέλαιοι, άγια λείψανα και άλλα αντικείμενα. Αξιοθαύμαστες είναι οι τοιχογραφίες (1975-84) που καλύπτουν όλο το εσωτερικό του ναού - εμπνευσμένες από τον Χριστολογικό και Θεομητορικό κύκλο έργα του Κύπριου αγιογράφου Γιώργου Γεωργίου – καθώς και στο Ιερό Βήμα, που ανάγονται στα τέλη του 18^{ου} αιώνα ή στις αρχές του 19^{ου} αιώνα. Στο μεσαίο κλίτος βλέπουμε κρεμασμένους στην οροφή και τους δύο ρωσικούς πολυέλαιους που έφερε ο ηγούμενος Κλεόπας το 1913. Στο εικονοστάσι ανάμεσα σε άλλες, βρίσκεται και η θαυματουργή εικόνα της Παναγίας της Ελεούσας. Αυτή, που σύμφωνα με την παράδοση έχει φτιαχτεί από τον Απόστολο Λουκά. Η εικόνα που είναι επικαλυμμένη με επίχρυσο «πουκάμισο», με πολύτιμους και ημιπολύτιμους λίθους είναι σκεπασμένη και με ένα χειροποίητο χρυσοκέντητο υφαντό. Στα δεξιά της εικόνας βλέπουμε και το ομοίωμα χεριού, που θυμίζει το θαύμα με τον Άραβα.

Πολύ πρόσφατα, τον Οκτώβριο του 2011 έχει τοποθετηθεί, μεγάλος ασημένιος σταυρός στο εικονοστάσι, βάρους 8,5 κιλών.

Φέτος, έχει παρατηρηθεί ακόμη μία αλλαγή στο εσωτερικό του ναού. Η μεγάλη αίθουσα που επικοινωνεί με το βόρειο κλίτος και που χρησιμοποιούταν για βαφτίσεις, έχει μετατραπεί σε Σκευοφυλάκιο το οποίο είναι ανοιχτό στο κοινό. Περιλαμβάνει μία αξιοσημείωτη συλλογή από ασημένιες και επίχρυσες κυρίως λειψανοθήκες, όπου φυλάσσονται τα λείψανα πολλών αγίων της χριστιανοσύνης.

Δεν είναι μόνο ο πλούτος και το κύρος που εκπέμπει το μοναστήρι που δημιουργεί το δέος και τον θαυμασμό, αλλά και η δράση του μέσα στους αιώνες. Στο παρελθόν ανέπτυξε πλούσια εθνική δραστηριότητα, κυρίως κατά την περίοδο της τουρκοκρατίας. Έδωσε αρχιεπίσκοπους και άλλους σημαντικούς ιεράρχες. Λειτουργούσε σχολείο και συνέβαλε ακόμη στην μεγάλη προσπάθεια του διαφωτισμού επιχορηγώντας, μεταξύ άλλων, και εκδόσεις βιβλίων.

Τώρα το μοναστήρι του Κύκκου δεν είναι κοινοβιακό, όπως είναι συνήθως τα μοναστήρια. Οι μοναχοί λαμβάνουν μισθό και μπορούν να αποκτήσουν ιδιωτική περιουσία, η οποία όμως περιέρχεται στο μοναστήρι μετά το θάνατό τους. Σήμερα η αδελφότητα έχει σημαντικό αριθμό μοναχών (σχεδόν τριάντα). Ηγούμενος του μοναστηριού είναι ο Πανιερώτατος Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας κ. Νικηφόρος. Εδώ είναι και η έδρα της Επισκοπής Κύκκου.

Το μοναστήρι συνεχίζει τη δράση του, στο πλάι πολλών ανθρώπων που χρειάζονται βοήθεια και στήριξη, όχι μόνο στην Κύπρο, αλλά και στο εξωτερικό. Ισχυρό παράδειγμα των τελευταίων χρόνων αποτελεί η εισφορά του μοναστηριού σε φαρμακευτικό υλικό προς τους «Γιατρούς του κόσμου», στην προσπάθεια τους να απαλύνουν τον πόνο των θυμάτων μετά από πολέμους ή φυσικές καταστροφές. Η αλματώδης εξέλιξη στη δράση και εισφορά του μοναστηριού φαίνεται από τα μετόχια και άλλα κέντρα που υπάγονται σε αυτό. Ενδεικτικά αναφέρονται τα πιο κάτω:

Μετόχια της Ιεράς Μονής Κύκκου στο εξωτερικό:

Στην Κωνσταντινούπολη, Σμύρνη, Προύσα, Καύκασο, Γεωργία, Τρίπολη, Συρία, Βηρυτό, Απάλεια, Ανδριανούπολη, Κω, Σέρρες και Φιλιππούπολη.

Μετόχια της Ιεράς Μονής Κύκκου στην Κύπρο:

1. Άγιος Προκόπιος, στη Λευκωσία.
2. Αρχάγγελος, στη Λακατάμεια, όπου υπάρχει αδελφότητα που αποτελείται από τρία άτομα.
3. Αγία Μονή Αγίων Νικολάου και Ευτυχίου, στην Πάφο, όπου ζει ένας μοναχός.

4. Παναγία του Σίντη, στην Πενταλιά της επαρχίας Πάφου. Η μονή αυτή αποτελεί αρχαίο μνημείο που αναστηλώθηκε και βραβεύθηκε με το βραβείο Europa Nostra.

5. Ξεροπόταμος, Αγίων Σέργιου και Βάκχου, στην Πεντάγεια Μόρφου. Από το 1974 βρίσκεται κάτω από τούρκικη κατοχή.

Κεντρικό Γραφείο Ιεράς Μονής Κύκκου, στη Λευκωσία / Φυτώριο Ιεράς Μονής Κύκκου.

Κοντά στο Μετόχι Αγίου Προκοπίου λειτουργεί Φυτώριο στο οποίο αναπαράγονται και πωλούνται καρποφόρα και καλλωπιστικά φυτά. Ένας εντυπωσιακός «Κήπος» τεράστιων διαστάσεων που κοσμείται με προτομές ηγουμένων της μονής, με ποικιλία λουλουδιών, θάμνους, δέντρα, τεχνητές λιμνούλες, και κατάλληλους χώρους για πουλιά και ζώα.

Σχολή Βυζαντινής Μουσικής.

Στο Μετόχι της Ιεράς Μονής Κύκκου «Άγιος Προκόπιος», στη Λευκωσία, λειτουργεί Σχολή Βυζαντινής Μουσικής, όπου η φοίτηση είναι δωρεάν.

Κέντρο Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης.

Στο Μετόχι Αγίου Προκοπίου, κοντά στο χώρο της Ιερατικής Σχολής έχει ανεγερθεί και λειτουργεί Κέντρο Κοινωνικής και Πνευματικής Στήριξης. Σκοποί του Κέντρου είναι η προσφορά βοήθειας, αρωγής, αγάπης και περίθαλψης προς τους συνανθρώπους μας, με σκοπό την άμβλυνση και την εξάλειψη του ανθρώπινου πόνου. Το κέντρο αυτό βρίσκεται σε επαφή και δράση με συναφείς οργανισμούς του εσωτερικού, αλλά και του εξωτερικού.

Κέντρο Καθημερινής Φροντίδας «Ελεούσα του Κύκκου».

Κοντά στον κόμβο Ανθουπόλεως λειτουργεί το Κέντρο Ημερήσιας Φροντίδας – Σπίτι Μόνιμης Διαμονής για άτομα με νοητική αναπηρία «Ελεούσα του Κύκκου».

Μουσείο Ιεράς Μονής Κύκκου.

Ιδρύθηκε και λειτουργεί στην Ιερά Μονή Κύκκου, με βάση τις σύγχρονες διεθνείς προδιαγραφές μουσειολογίας. Σ' αυτό εκτίθενται βυζαντινές εικόνες, άμφια, χειρόγραφα, ιερά σκεύη και πρωτοχριστιανικά αντικείμενα. Θα επισκεφτούμε το μουσείο στη συνέχεια και θα θαυμάσουμε τα εκκλησιαστικά κειμήλια.

Βιβλιοθήκη Ιεράς Μονής.

Στην Ιερά Μονή Κύκκου λειτουργεί Βιβλιοθήκη που περιέχει δεκαεφτά χιλιάδες τόμους βιβλίων, από τους οποίους οι δύο χιλιάδες είναι παλαίτυπα. Περιλαμβάνει, επίσης, γύρω στα εκατόν πενήντα (150) χειρόγραφα, Αρχείο Ελληνικών Εγγράφων και Αρχείο Οθωμανικών Εγγράφων. Η Βιβλιοθήκη είναι προσιτή στους μελετητές και ερευνητές.

ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΒΗΜΑ ΘΡΗΣΚΕΙΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ

Το «Παγκόσμιο Βήμα Θρησκειών και Πολιτισμών» (ΠΒΘΠ) αποτελεί κοινωφελές, ευαγές, μη κερδοσκοπικό, μη κυβερνητικό Ίδρυμα, το οποίο δημιουργήθηκε από την Ιερά Μονή Κύκκου με το όραμα να συμβάλλει στην ειρηνική συνύπαρξη των λαών, και στην προώθηση της αλληλοκατανόησης μεταξύ των θρησκειών και των πολιτισμών τους.

Οι λειτουργικοί τομείς του ΠΒΘΠ είναι οι ακόλουθοι:

- Μελέτες και Έρευνες που διενεργούνται στο πλαίσιο ευρωπαϊκών ή εθνικών προγραμμάτων για την βελτίωση της θρησκευτικής και πολιτισμικής αλληλοκατανόησης Ελληνοκυπρίων και Τουρκοκυπρίων, αλλά και άλλων πληθυσμιακών συνόλων. Επίσης, για την κοινωνική ένταξη μεταναστών Ορθόδοξων μη Ελλήνων, Χριστιανών μη Ορθόδοξων και μη Χριστιανών κτλ.

- Επικοινωνιακές Εκδηλώσεως: Οργανώνονται περιοδικά συνέδρια, συμπόσια και διαλέξεις. Προωθείται η βιωματική εξοικείωση με την Ορθοδοξία. Οργανώνονται πολιτισμικές παρουσιάσεις (θρησκευτικές, αρχαιολογικές και λαογραφικές) και καλλιεργούνται διεθνείς συνεργασίες με ανάλογους φορείς.
- Εκπαιδευτικά Προγράμματα: Διεξάγονται επιμορφωτικά σεμινάρια, διαλέξεις και εκπαιδευτικά προγράμματα.
- Διαδικτυακός Χώρος και Εκδόσεις: Αξιοποιείται για τα ανώτερα θέματα η διαδικτυακή επικοινωνία και εκδίδονται Πρακτικά συνεδριών, μελετών και ερευνών, σχετικά με τα αντικείμενα ενασχολήσεως του ΠΒΘΠ και προωθείται ο διαθρησκευτικός και διαπολιτισμικός διάλογος.

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ ΙΕΡΑΣ ΜΟΝΗΣ ΚΥΚΚΟΥ «ΑΡΧΑΓΓΕΛΟΣ»

Από το 1986 λειτουργεί στο αναπαλαιωμένο Μετόχι της Μονής «Αρχάγγελος», στη Λευκωσία, το «Πολιτιστικό Ίδρυμα Ιερής Μονής Κύκκου».

Στο Ίδρυμα αυτό στεγάζονται:

- Κέντρο Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου. Οι σκοποί της ίδρυσης του είναι συγγραφικοί, εκδοτικοί, η οργάνωση συμποσίων και σεμιναρίων, καθώς και η έρευνα με πρωταρχικό ενδιαφέρον στη Μοναστηριολογία και την Ιστορία της Εκκλησίας της Κύπρου.
- Βιβλιοθήκη Κέντρου Μελετών Ιεράς Μονής Κύκκου. Στο Κέντρο Μελετών της Ιεράς Μονής Κύκκου λειτουργεί Βιβλιοθήκη, που περιέχει σαράντα χιλιάδες τόμους βιβλίων.
- Κέντρο Θησαυρού Κυπριακής Ελληνικής Γλώσσας – Ιστορικό Λεξικό της Ελληνικής Γλώσσας στην Κύπρο της Ιεράς Μονής Κύκκου. Λειτουργεί στο Μετόχι «Αρχάγγελος», της Ιερής Μονής Κύκκου, Κέντρο Θησαυρού Κυπριακής

Ελληνικής Γλώσσας. Σε αυτό καταγράφεται σε τράπεζα δεδομένων η Ελληνική γλώσσα της Κύπρου από τα αρχαία χρόνια μέχρι σήμερα, κατά το πρότυπο του Thesaurus Linguae Graecae.

- Εργαστήρια Συντήρησης και Γραφεία Μουσείου Ιεράς Μονής Κύκκου. Εργαστήρια Συντήρησης, στα οποία συντηρούνται βιβλία, χειρόγραφα, εικόνες, ξυλόγλυπτα, παλαιά αντικείμενα, πίνακες και υφάσματα.
- Αίθουσα Τελετών Ιεράς Μονής Κύκκου. Αίθουσα Τελετών, χωρητικότητας 500 ατόμων. Χρησιμεύει για ομιλίες, διαλέξεις, συμπόσια, συνέδρια και άλλες πολιτιστικές εκδηλώσεις. Διαθέτει σύστημα αυτόματης μετάφρασης.

Ας μιλήσουμε τώρα για μια φυσιογνωμία πολύ σεβαστή που σχετίζεται άρρηκτα με την Ιερά Μονή Κύκκου. Ο πρώτος Πρόεδρος της Κυπριακής δημοκρατίας, Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄, υπηρέτησε ως δόκιμος μοναχός, σε αυτό εδώ το μοναστήρι. Κατόπιν δικής του επιθυμίας τάφηκε στην κορυφή του Θρονιού, 3 χιλιόμετρα δυτικά του μοναστηριού.

Ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος γεννήθηκε στο χωριό Παναγιά της επαρχίας Πάφου στις 13 Αυγούστου 1913. Το κοσμικό του όνομα ήταν Μιχαήλ Χριστοδούλου Μούσκος. Το 1926 και σε ηλικία 13 ετών, εισήχθη στο Μοναστήρι του Κύκκου ως ιερομόναχος, όπου και έλαβε την πρώτη κατήχηση και εκπαίδευση. Φοίτησε επίσης στη Λευκωσία. Το 1942 αποφοίτησε με πτυχίο στην Θεολογία από την Αθήνα και στη συνέχεια διορίστηκε ιερέας από την Ορθόδοξη Εκκλησία της Κύπρου αλλά το ενδιαφέρον του για τη θεολογία συνεχίστηκε. Το 1948, του προσφέρθηκε υποτροφία από το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών και έτσι ξεκίνησε σπουδές στο Πανεπιστήμιο της Βοστώνης, στη Μασαχουσέτη των ΗΠΑ.

Το 1948, κατά τη διάρκεια των σπουδών του, εξελέγη Επίσκοπος Κιτίου και επέστρεψε στην Κύπρο, όπου δύο χρόνια αργότερα πήρε τον τίτλο του Αρχιεπισκόπου της Αυτοκέφαλης Ορθόδοξης Εκκλησίας της Κύπρου.

Ο Μακάριος από την αρχή έδειξε τις χαρισματικές του ικανότητες στην ηγεσία της Εκκλησίας. Οι σχέσεις του όμως με τις αρχές του Ηνωμένου Βασιλείου που διοικούσαν την Κύπρο δεν ήταν καθόλου καλές. Όπως και άλλοι Ελληνοκύπριοι ηγέτες της εποχής στο τέλος της δεκαετίας του 1940 και αρχές του 1950, ήταν ένθερμος υποστηρικτής της Ένωσης με την Ελλάδα. Στις 9 Μαρτίου 1956, ο Μακάριος, μαζί με το Μητροπολίτη Κυρηναίας Κυπριανό, Παπά-Σταύρο Παπαγαθαγγέλου και Πολύκαρπο Ιωαννίδη, εξορίζονται από το αποικιακό καθεστώς στις Σεϋχέλλες, μέχρι τις 17 Απριλίου 1957, οπότε και επιστρέφουν στην Αθήνα. Από τον Ιούλιο του 1957, ο Μακάριος με δηλώσεις του άρχισε να εγκαταλείπει τον ενωτικό αγώνα και να επιδιώκει την ανεξαρτησία της Κύπρου, η οποία ανακηρύχθηκε τελικά στις 16 Αυγούστου το 1960, μετά τη συνθήκη Λονδίνου-Ζυρίχης. Ο Μακάριος ανέλαβε καθήκοντα προέδρου, αφού είχε κερδίσει τις εκλογές στις 13 Δεκεμβρίου 1959, με ποσοστό 66.29%.

Το Φεβρουάριο του 1968 ο Μακάριος επανεκλέγηκε Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Γενικά από τη στιγμή που ανάλαβε τα καθήκοντά του στην Προεδρία της Κύπρου ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄, λόγω ακριβώς της προΐστορίας του, αλλά και του ρόλου του, ειδικά στον κυπριακό αγώνα, αποτελούσε για τον ίδιο τον κυπριακό λαό (Έλληνες και Τούρκους) μια αναγνωρισμένη προσωπικότητα. Το κύρος και η ηθική του επιβολή, του είχαν προσδώσει διεθνή ακτινοβολία ακόμα και στον αλλόθρησκο αραβικό κόσμο. Συμμετέχοντας δε στο Κίνημα των Αδεσμεύτων, η διεθνής του αναγνώριση εδραιώθηκε ενώ ο οφειλόμενος σεβασμός στο σχήμα του αρχιεπισκόπου δεν αμφισβητήθηκε ποτέ. Παρά ταύτα, πολλές φορές ο Μακάριος είχε προκαλέσει τη δυσαρέσκεια των ελληνικών κυβερνήσεων, ειδικά από το 1953 και έπειτα.

Στις 8 Μαρτίου 1970 έγινε δολοφονική απόπειρα εναντίον του Μακαρίου, ο οποίος επέβαινε σε ελικόπτερο, που θα τον μετέφερε στην ιερά Μονή Μαχαιρά για το μνημόσυνο του Υπαρχηγού της ΕΟΚΑ Γρηγόρη Αυξεντίου. Ο Μακάριος δεν έπαθε τίποτε, αλλά τραυματίστηκε ο χειριστής του ελικοπτήρου, ο οποίος κατόρθωσε να το προσγειώσει σε οικόπεδο κοντά στην Αρχιεπισκοπή.

Μεγάλη σημασία έδινε επίσης ο Μακάριος και στα θρησκευτικά του καθήκοντα ως προκαθήμενος της Εκκλησίας της Κύπρου.

Έτσι, το Μάρτιο του 1971 μετάβηκε στην Κένυα, όπου κατέθεσε το θεμέλιο λίθο της Ιερατικής Σχολής, η οποία περατώθηκε το 1974 με δαπάνες της Αρχιεπισκοπής. Κατά την επίσκεψη του στην Κένυα προέβηκε σε ομαδικές βαπτίσεις πέντε χιλιάδων ιθαγενών περίπου.

Το Φεβρουάριο του 1973 ο Μακάριος επανεκλέγηκε για τρίτη φορά Πρόεδρος της Κυπριακής Δημοκρατίας. Στις 7 Μαρτίου του ίδιου χρόνου οι τρεις Μητροπολίτες της Κύπρου αποφάσισαν «την καθαίρεση του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ' από τον Επισκοπικό και κληρικό αξίωμα και την επαναφορά του στη τάξη των λαϊκών», διότι δεν ανταποκρίθηκε στην απαίτηση τους να παραιτηθεί από το Προεδρικό αξίωμα.

Η πράξη αυτή των τριών Μητροπολιτών καταδικάστηκε από το λαό και δεν αναγνωρίστηκε από τους Αρχηγούς των Ορθόδοξων Εκκλησιών.

Από τις 5 μέχρι τις 14 Ιουλίου 1973 συνήλθε στη Λευκωσία Μείζων και Υπερτελής Σύνοδος, η οποία, αφού κήρυξε αντικανονική και, κατ' ακολουθία, άκυρη, ανυπόστατη και ανενέργητη την απόφαση των τριών Μητροπολιτών, τους κάλεσε να προχωρήσουν στην προηγούμενη κανονική σχέση που είχαν με τον Αρχιεπίσκοπο ενώ στη συνέχεια τους καθαίρεσε, επειδή παράκουσαν στις υποδείξεις και προτροπές της Συνόδου.

Στις 15 Ιουλίου του 1974 το στρατιωτικό καθεστώς των Αθηνών διενήργησε πραξικόπημα για την ανατροπή του Μακαρίου. Ο Μακάριος πρόλαβε και σώθηκε καταφεύγοντας εδώ, στο μοναστήρι του Κύκκου και από εκεί το απόγευμα της ίδιας μέρας έφτασε στην Πάφο απ' όπου και απηύθυνε στο λαό το εξής μήνυμα: «Ελληνικέ Κυπριακέ λαέ! Γνώριμη είναι η φωνή που ακούεις. Γνωρίζεις ποίος σου ομιλεί. Είμαι ο Μακάριος. Είμαι εκείνος τον οποίον συ εξέλεξες διά να είναι ηγέτης σου. Δεν είμαι νεκρός, όπως η χούντα των Αθηνών και οι εδώ εκπρόσωποί της θα ήθελαν. Είμαι ζωντανός. Και είμαι μαζί σου, συναγωνιστής και σημαιοφόρος εις τον κοινόν αγώνα.», διαψεύδοντας έτσι κατά τον αποκαλυπτικότερο τρόπο, τον κρατικό ραδιοσταθμό της Κύπρου που τον παρουσίαζε ως νεκρό.

Στη συνέχεια, από την εκεί βρετανική βάση και μέσω Μάλτας, έφτασε στο Λονδίνο όπου την επομένη συναντήθηκε μυστικά με τον Μπουλέντ Ετζεβίτ και στη συνέχεια μετέβηκε στις ΗΠΑ προκειμένου να παραστεί στην έδρα του ΟΗΕ και να εκθέσει τα γεγονότα της χώρας του.

Στις 20 Ιουλίου του ίδιου χρόνου, η Τουρκία χρησιμοποιώντας ως πρόσχημα το πραξικόπημα, εισέβαλε στην Κύπρο και κατέλαβε το 36% του εδάφους της Κυπριακής Δημοκρατίας, εκδίωξε το 28% των Ελληνοκυπρίων από τις πατρογονικές τους εστίες, σκότωσε άμαχους και προκάλεσε τεράστιες καταστροφές.

Ο Μακάριος απεβίωσε στις 3 Αυγούστου του 1977, στη Λευκωσία, μετά από έμφραγμα μυοκαρδίου, σε ηλικία 63 χρονών.

Ο Μακάριος ανακηρύχθηκε επίτιμος διδάκτορας των Θεολογικών Σχολών των Πανεπιστημίων της Βοστώνης και της Αθήνας, των Νομικών Σχολών των Πανεπιστημίων Κεράλα των Ινδιών, Θεσσαλονίκης, Μπογκοτά της Κολομβίας και Μάλτας και της Παντείου Ανώτατης Σχολής Πολιτικών Επιστημών. Επίσης τιμήθηκε με τα ανώτερα παράσημα των περισσότερων Εκκλησιών και Κρατών και με τα χρυσά μετάλλια Ελληνικών και ξένων Δήμων.

Ας συνεχίσουμε το ταξίδι μας, για να επισκεφτούμε και τον τάφο του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Βγαίνοντας από την κύρια είσοδο της μονής Κύκκου, κατευθυνόμαστε προς τα δεξιά, ανοδικά, προς την κορυφή του βουνού. Στην πρώτη στροφή βλέπουμε στα αριστερά μας το οινοποιείο της μονής και προχωρώντας ακόμα 200 μέτρα, βλέπουμε στα δεξιά μας ένα πέτρινο οικοδόμημα στο οποίο στηρίζονται 5 καμπάνες. Κι αυτές ανήκουν στη μονή Κύκκου. Συνεχίζοντας το ταξίδι μας φτάνουμε στο τέρμα της διαδρομής, σε μια μεγάλη πλατεία, όπου μπορεί κανείς να σταθμεύσει το όχημά του και να επισκεφθεί το περίπτερο που έχει δημιουργηθεί πολύ πρόσφατα.

Το βλέμμα μας ξεχωρίζει αμέσως τον μεγάλο ανδριάντα του Αρχιεπισκόπου Μακαρίου Γ'. Είναι κατασκευασμένο από μπρούτζο και έχει ύψος 10 μέτρων και ζυγίζει 13 τόνους. Είναι έργο του Νίκου Κοτζιαμάνη, Κύπριου καλλιτέχνη από τη Μόρφου, εγκατεστημένου στο Λονδίνο. Για 21 χρόνια το άγαλμα αυτό κοσμούσε το προαύλιο του

Αρχιεπισκοπικού Μεγάρου στην πρωτεύουσα και πέρυσι μεταφέρθηκε εδώ, παρ' όλες τις αντιδράσεις μερίδας πολιτών. Ο Αρχιεπίσκοπος Κύπρου Χρυσόστομος Β΄ δήλωσε ότι είχε πάρει αυτή την απόφαση, γιατί ο ανδριάντας *δένει καλύτερα με το περιβάλλον* και επειδή ήθελε να αποδοθεί ο σεβασμός που αξίζει στον πρώτο Πρόεδρο της Κυπριακής Δημοκρατίας. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ίδιος ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος Γ΄ ήθελε να ταφεί εδώ ψηλά στο βουνό, «για να αγναντεύει τα παιδιά του», όπως έλεγε.

Συνεχίζουμε κι εμείς την επίσκεψη μας με τα πόδια, ακολουθώντας το ανοδικό, πλατύ, πέρασμα μπροστά στα δεξιά, με προορισμό τον τάφο. Μετά τα έργα, που έγιναν πρόσφατα, οι ψηλοί τοίχοι δεξιά κι αριστερά, επενδυμένοι με ηφαιστειογενή πέτρα, κοσμούνται με ψηφιδωτά, όπως και στο μοναστήρι, απεικονίζοντας αγίους. Τα ψηφιδωτά έγιναν από δύο αγιογράφους, έναν Κύπριο και έναν Ελλαδίτη. Στα 250 μέτρα παίρνουμε το στενό ανοδικό πέρασμα στα αριστερά και στα 100 μέτρα φτάνουμε στο τέρμα, όπου βρίσκεται και ο τάφος. Το σώμα του Αρχιεπισκόπου κείται οριζόντια με το κεφάλι γυρισμένο δυτικά βλέποντας την Ανατολή και μία μαρμάρινη πλάκα με επιγραφή καλύπτει τον τάφο. Η επιγραφή είναι απόσπασμα από ομιλία του, προς τον κυπριακό λαό. Ο τάφος φρουρείται καθημερινά, από Κύπριους νεαρούς στρατιώτες. Στο σύνολό του ο τάφος μοιάζει με παρεκκλήσι. Ήταν επιλογή του Αρχιεπισκόπου, μετά από παρόμοιο μνημείο, που είχε δει στο εξωτερικό. Πάνω από τον τάφο είναι ανεμίζουν πάντα οι δύο σημαίες, της Ελλάδας και της Κύπρου.

Ξεκινώντας τώρα το ταξίδι της επιστροφής, στα 50 μέτρα θα δείτε ότι υπάρχει σημείο ξεκούρασης και θέας, που μας επιτρέπει να δούμε στα νοτιοδυτικά το δάσος της Πάφου, στα βορειοδυτικά τον κόλπο της κατεχόμενης Μόρφου και ελαφρώς βορειοανατολικά τον Όλυμπο, την πιο ψηλή κορυφή της οροσειράς του Τροόδους.

Από το σημείο της θέας, αν προχωρήσουμε 100 μέτρα ψηλότερα, θα ανεβούμε στην κορυφή του Θρονιού, απ' όπου η θέα είναι επίσης μαγευτική. Η μονή Κύκκου έχει φτιάξει πρόσφατα εδώ, ένα μικρό, ανοικτό ξωκλήσι σε σχήμα ροτόντας.

Περιδιαβάζοντας το χώρο της μονής ίσως συναντήσετε το γηραιότερο μοναχό, τον πατέρα Ευγένιο ή και τον ιερέα της μονής, πατέρα Χαράλαμπο. Ο ιερέας κατοικεί στους

ξενώνες, εκτός του μοναστηριού, που βρίσκονται 150 μέτρα, μακριά. Επιστρέφοντας με το αυτοκίνητο, ο δρόμος μας οδηγεί υποχρεωτικά μπροστά από τους ξενώνες. Διαμερίσματα, στα οποία οι επισκέπτες μπορούν να φιλοξενηθούν, αφού επικοινωνήσουν πρώτα με τη μονή για να διευθετήσουν την κράτηση τους.

Συνεχίζοντας για ακόμη 150 μέτρα από τους ξενώνες, φτάνουμε σε μια μεγάλη πλατεία με χώρο στάθμευσης και καφεστιατόριο για όσους επιθυμούν να ξεκουραστούν απολαμβάνοντας το γεύμα ή τον καφέ τους, αγναντεύοντας τη θέα. Στην πλατεία μπορεί κανείς να βρει επίσης παραδοσιακά προϊόντα και εδέσματα καθώς και προϊόντα της μονής. Τα δημοφιλέστερα από αυτά είναι οι εικόνες, τα κρασιά, άλλα παραδοσιακά οινοπνευματώδη ποτά όπως ζιβανία και κουμανταρία αλλά και ροφήματα από βότανα του βουνού.

Σε απόσταση 10 περίπου χιλιομέτρων από το μοναστήρι μπορεί κανείς να βρει και Αγίασμα. Στο δρόμο της επιστροφής, από την κατεύθυνση Κύκκου - Πεδουλά, σε απόσταση 8 χιλιομέτρων στα δεξιά, θα βρείτε τον εκδρομικό χώρο «Ξυσταρούδι». Αμέσως στα αριστερά θα πάρετε την έξοδο και θα ακολουθήσετε τον χωματόδρομο που ακολουθεί την βουνοπλαγιά και οδηγεί στην τοποθεσία «Πυργί», όπου βρίσκεται και το Αγίασμα το οποίο θα δείτε στα δεξιά σας, στη βουνοπλαγιά, λίγο πάνω από τον ποταμό. Το αγίασμα της Παναγίας αναβρύζει από άνοιγμα που βρίσκεται κάτω από τεράστιο βράχο. Πώς βρέθηκε; Λέγεται ότι κάποιος μοναχός που προχωρούσε για τις εργασίες της μονής, κουρασμένος και διψασμένος, την εποχή του θερισμού, μέσα στον καύσωνα, έπεσε λιπόθυμος σ' αυτήν ακριβώς την τοποθεσία. Όταν ανέκτησε τις αισθήσεις του έκανε την προσευχή του και παρακάλεσε την Παναγία να τον σώσει. Αμέσως άκουσε μια φωνή, να του λέει να χτυπήσει με το χέρι του την πέτρα και ότι θα έβρισκε νερό. Έτσι κι έκανε ο μοναχός και αμέσως νερό γλυκύτατο άρχισε να αναβρύζει.

Μουσείο Ιεράς Μονής Κύκκου

Το Μουσείο της Ιεράς Μονής Κύκκου συστάθηκε με την πρωτοβουλία του Ηγουμένου και των πατέρων της Ιεράς Βασιλικής και Σταυροπηγιακής Μονής Κύκκου, ως εκθεσιακός χώρος και επιστημονικός φορέας. Σχεδιάστηκε ακολουθώντας πιστά το όραμα του Ηγουμένου της Μονής, που υπαγόρευε ένα χώρο που να εκφράζει την αίγλη και την αρχοντιά της Βυζαντινής αυτοκρατορίας. Οι εκθεσιακοί χώροι του Μουσείου βρίσκονται στα βορειοδυτικά του υφιστάμενου παλαιού συγκροτήματος της Μονής, έχοντας την είσοδο τους, στη Βόρεια πλευρά της εσωτερικής αυλής του Μοναστηριού.

Γρανίτες διαφόρων χρωμάτων και μάρμαρα καλύπτουν τα πατώματα του Μουσείου ενώ οι οροφές έχουν επενδυθεί με ξύλο καρυδιάς και φύλλο χρυσού. Είναι εμπλουτισμένο με εξαιρετα μοναδικά αντικείμενα, τα περισσότερα των οποίων είναι φτιαγμένα από χρυσό, αργυρό, σμάλτο, ελεφαντόδοντο, μετάξι, πορφύρα, μαργαριτάρια και πολύτιμους λίθους. Η Μέλισσα που βρίσκεται στο δάπεδο στην αίθουσα υποδοχής, αποτελεί το έμβλημα του Ηγουμένου Κύκκου και συμβολίζει την εργατικότητα και την ευταξία. Όπως οι μέλισσες παίρνουν όση γύρη χρειάζονται, έτσι και οι άνθρωποι παίρνουν όση χρειάζονται για να γίνουν καλύτεροι άνθρωποι. Αντίγραφα εκθεμάτων, βιβλία και άλλα αντικείμενα μπορεί κανείς να βρει και να αγοράσει από το κατάστημα που βρίσκεται εντός του μουσείου. Η είσοδος βρίσκεται νότια και οδηγεί στην αίθουσα 1.

Αίθουσα 1

Εδώ εκτίθενται προχριστιανικές αρχαιότητες του ευρύτερου ελληνικού χώρου. Ο βασικός πυρήνας αποτελείται από κυπριακή κεραμική, η οποία εκτείνεται από την εποχή του Χαλκού (2500 π.Χ.) μέχρι και τα ρωμαϊκά χρόνια 4^{ος} αιώνας μ.Χ. Περιλαμβάνει αγγεία διαφόρων τύπων και χρήσεων, όπως ένα σύνθετο τελετουργικό ερυθροσίλβωτο αγγείο της πρώιμης Χαλκοκρατίας, το οποίο στην κορυφή φέρει σανιδόσχημο ανθρωπόμορφο ειδώλιο, πλαισιωμένο από δύο κυάθια. Στην ίδια εποχή

ανήκει και η λεκάνη, η οποία γύρω στα χείλη φέρει τέσσερα ολόγλυφα πουλιά, καθώς και ένα ζωοφόρο ρυτό, που αποδίδει κατσίκια. Από την Κυπροαρχαϊκή περίοδο ξεχωρίζουν ένας κρατήρας και ένα κύπελλο, κοσμημένα με ρόδακες, άνθη λωτού και ολόγλυφα βουκράνια. Ομάδα ερυθρόμορφων και μελανόμορφων αγγείων από την περιοχή της Αττικής και τη Μεγάλη Ελλάδα συμπληρώνουν την έκθεση. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τον αττικό μελανόμορφο αμφορέα του “ζωγράφου του Αντιμένου” (γύρω στο 520 π.Χ.) με παραστάσεις στην κύρια όψη του Θησέα να σκοτώνει τον Μινώταυρο και στην άλλη τέθριππου άρματος. Δεξιά κι αριστερά: δύο όρθιες γυναικείες μορφές, η Αριάδνη και η θεά Αθηνά, με συγκρατημένη έκφραση αναμένουν την έκβαση της πάλης. Η άλλη όψη εικονίζει τέθριππο άρμα, οδηγούμενο από αρματηλάτη.

Αίθουσα 2

Η αίθουσα αυτή φιλοξενεί ποικίλα έργα του βυζαντινού και μεταβυζαντινού κόσμου, που καλύπτουν την περίοδο από τα παλαιοχριστιανικά χρόνια (4^{ος} αιώνας μ.Χ.) μέχρι τα μέσα του αιώνα μας. Η παλαιοχριστιανική συλλογή περιέχει κυρίως ορειχάλκινα αντικείμενα, όπως λυχνίες, διάφορους τύπους σταυρών, θυμιατήρια, πολυκάντηλα και λυχνοστάτες. Ιδιαίτερα πλούσιο είναι το τμήμα με τα αργυροεπίχρυσα αντικείμενα. Εκτίθεται μια ποικιλία από εκκλησιαστικά τελετουργικά σκεύη, όπως Άγια Ποτήρια, αρτοφόρια, δισκάρια, καντήλια, κατσία, μυροδοχεία, λειψανοθήκες, πόρπες, πατερίτσες, κιβώρια, δικηροτρίκηρα, λεκάνες αγιασμού, θυμιατοί και καλύμματα ευαγγελίων, τα οποία προέρχονται, όχι μόνο από την Κύπρο, αλλά και από τις περιοχές της Μικράς Ασίας (Σμύρνη, Καππαδοκία, Κωνσταντινούπολη) μέχρι και τη μακρινή Ρωσία.

Ανάμεσα στην πλούσια σειρά των αργυροεπίχρυσων καλυμμάτων και των εντύπων ευαγγελίων, με την έντονη μπαρόκ τεχνοτροπία, διασώζονται ενεπίγραφα έργα των Κυπρίων χρυσοχών Ιωάννη και Γεωργίου του 1813, καθώς και του Χατζηιωάννη από το χωριό Οδού (1864).

Διαφορετικής υφής και διακόσμησης είναι τα Ευαγγέλια που προέρχονται από τη Ρωσία, τα οποία φέρουν πολύχρωμα στηθάρια από σμάλτο, ενώ πολύτιμες και ημιπολύτιμες πέτρες συμπληρώνουν τη διακόσμηση.

Το μοναστήρι έχει επίσης μεγάλη συλλογή καντηλιών. Το ενδιαφέρον προσελκύει ένα καντήλι του 19^{ου} αιώνα με περίτεχνη, πλούσια διακόσμηση από επιχρυσώσεις, πολύχρωμες πέτρες από υαλόμαζα, κοράλλια, χυτούς εραλδικούς κρίνους, δικέφαλους αετούς και ημισελήνους ενώ οι αλυσίδες της ανάρτησης αποτελούνται από ολόσωμους αγγέλους, ανθέμια και εξαπτέρυγα. Έργο ιδιαίτερα εξεζητημένο ως προς τη διακόσμηση του και χαρακτηριστικό της σύζευξης στοιχείων διαφόρων καλλιτεχνικών ρευμάτων στη μεταβυζαντινή τέχνη (Ορθόδοξος Χριστιανισμός, Δυτικοευρωπαϊκό μπαρόκ και Ισλαμισμός).

Η μονή Κύκκου φημίζεται και για την πλούσια συλλογή ιερών λειψάνων, που έχει στην κατοχή της, τα οποία φυλάσσονται στις λειψανοθήκες, δηλαδή ειδικά κιβώτια, κυρίως ξύλινα ή ασημένια. Από τα αξιόλογα αντικείμενα της συλλογής των εκκλησιαστικών αργυρών ξεχωρίζει ο μεγάλος αργυρός σταυρός της Μονής, έργο του 18^{ου} αιώνα.

Από τα αρτοφόρια, χώρο, όπου φυλάσσεται αποξηραμένος άρτος για τη Θεία Μετάληψη των μελλοθανάτων, αναφέρουμε το αργυροεπίχρυσο ναόσχημο αρτοφόριο του 1807. Αντικείμενο με έντονα στοιχεία μπαρόκ και νεοκλασικισμού, εμπλουτισμένο με κοράλλια και μαργαριτάρια. Στις πλευρές της περιφέρειας εικονίζονται η Παναγία του Κύκκου, ο Χριστός στο τραπέζι του Μυστικού Δείπνου και ανά δύο, οι απόστολοι που κατευθύνονται προς αυτόν.

Από τα πλέον ενδιαφέροντα έργα αυτής της κατηγορίας αποτελεί μέρος της αργυροεπίχρυσης επένδυσης του παλλαδίου της Μονής, της αγίας Εικόνας της Παναγίας του Κύκκου. Έργο του 16^{ου} αιώνα, που κατασκευάστηκε στη Λευκωσία από τον χρυσοχόο Γρηγόριο Τουμάζο. Στο κάτω μέρος φέρει στερεωμένη επιπρόσθετη, ίσως παλαιότερη, αργυροεπίχρυση ταινία με προτομές αποστόλων και αγίων.

Από τα είδη μικρογλυπτικής ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει ένας ξύλινος σταυρός με βάση, του 1545, διακοσμημένος με μικρογλυπτικές, σε αρκετές περιπτώσεις ολόγλυφες

και διάτρητες, παραστάσεις από την Παλαιά και Καινή Διαθήκη. Ο σταυρός αποτελεί ένα από τα σημαντικότερα έργα του είδους του, που διασώζονται, και αποδίδεται στον γνωστό μικροξυλογλύπτη Γεώργιο Λάσκαρη.

Σπάνιο στο είδος του αντικείμενο είναι το ξύλινο αντιμήνσιο της Μονής Κύκκου, έργο του 1653, αφιέρωμα του αρχιεπισκόπου Νικηφόρου (1641-1674). Πέραν των εγγάρακτων συμβόλων του Πάθους και των λειψάνων, που φέρει στερεωμένα, σημαντικό είναι και ελεφαντοστέινο πλακίδιο του 6^{ου} αιώνα που απεικονίζει τον Απόστολο Πέτρο καθώς και ένας κυκλικός καμέος με τον άγιο Δημήτριο.

Επιβλητικότερος ως προς τις διαστάσεις και τη διακόσμηση του είναι ένας σταυρός Αγιασμού του 1710, γνωστός και ως “Σταυρός της Μαύρης”. Φέρει ξυλόγλυπτο πυρήνα διακοσμημένο με παραστάσεις από τη ζωή του Χριστού.

Το μοναστήρι του Κύκκου, παρά τις τέσσερις καταστροφές, που υπέστη από πυρκαγιά, εξακολουθεί να διασώζει στα αμφιοφυλάκιά του, πολυάριθμα εκκλησιαστικά υφάσματα της μεταβυζαντινής περιόδου. Από τα ωραιότερα είναι ένας χρυσοκέντητος επιτάφιος του 1703, έργο της καταξιωμένης Κωνσταντινοπολίτισσας Δεσποινέτας. Ολόκληρη η σύνθεση του Επιτάφιου Θρήνου είναι κεντημένη πάνω σε ερυθρό μεταξωτό βάθος με χρυσά και αργυρά σύρματα και νήματα, ενώ τα γυμνά μέρη των μορφών αποδίδονται με σιτόχρωμες κλωστές. Στο κάτω μέρος σημειώνεται η αφιερωματική επιγραφή.

Δύο μεγάλες προθήκες, προς το τέλος της αίθουσας 2 παρουσιάζουν την τελετουργική ενδυματολογία των διαφόρων βαθμίδων του ορθόδοξου ιερατείου (διάκονος, ιερέας, επίσκοπος).

Σε ξεχωριστό χώρο εκτίθενται νομίσματα της Βυζαντινής και Οθωμανικής αυτοκρατορίας, καθώς και βυζαντινά και μεταβυζαντινά κοσμήματα.

Ειδικά διαμορφωμένη προθήκη παρουσιάζει την ιδιαίτερη σχέση της Παναγίας του Κύκκου με τη θάλασσα και την προστασία, που παρείχε στους ναυτικούς.

Στο βάθος της αίθουσας ξεχωρίζει η μαρμάρινη Αγία Τράπεζα του 6^{ου} αιώνα, που μάλλον προέρχεται από παλαιοχριστιανική βασιλική. Στηριγμένη επίσης σε πάσαλο

βρίσκεται η λιτανευτική εικόνα της Παναγίας Οδηγήτριας, 13^{ου} αιώνα. Αριστερά και δεξιά της είναι τοποθετημένες εικόνες με αποστόλους, μέρος της Μεγάλης Δέησης, έργα του Παύλου Ιερογράφου, 17^{ου} αιώνα.

Οκταγωνική αίθουσα

Η έκθεση των εικόνων συνεχίζεται στην επόμενη αίθουσα. Πρόκειται για οκταγωνικό οικοδόμημα, με θόλο στο μέσο της οροφής, ο οποίος εσωτερικά αγιογραφείται με τον Χριστό Παντοκράτορα να περιβάλλεται από αγγέλους, έργο του ζωγράφου Σώζου Γιαννούδη. Το γρανιτένιο πάτωμα, στο μέσο, κοσμείται με απεικόνιση παγωνιού, συμβόλου του Ουράνιου Παραδείσου, κατασκευασμένο από πολύχρωμα τεμάχια μαρμάρων, έργο του καλλιτέχνη Γεωργίου Γκρέισερ. Ξυλόγλυπτα και εκκλησιαστικά έπιπλα συμπληρώνουν τη διακόσμηση του χώρου.

Οι παλαιότερες εικόνες εδώ, είναι του 13^{ου} αιώνα: η Βρεφοκρατούσα Θεοτόκος, ο ολόσωμος Άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος με τον δωρητή της εικόνας Ιωάννη Μουτουλλά να απεικονίζεται κάτω δεξιά, και ο Άγιος Βασίλειος.

Από τα τέλη του 16^{ου}, αρχές 17^{ου} αιώνα είναι: ο Χριστός Άκρα Ταπείνωση, με στοιχεία δυτικής επίδρασης και η Παναγία η Κυκκιώτισσα.

Η περίοδος της Τουρκοκρατίας (1571-1878) αντιπροσωπεύεται με περισσότερα και κυρίως ενυπόγραφα έργα. Μερικές από τις εικόνες του Παύλου Ιερογράφου είναι : ο Ένθρονος Χριστός, η Θεοτόκος και ο Αρχάγγελος Μιχαήλ κ.ά. Πολύ εντυπωσιακός είναι και ο Αρχάγγελος Μιχαήλ, με το δωρητή ηγούμενο Κύκκου Μελέτιο στην κάτω δεξιά γωνία, του Κυπρίου αγιογράφου Μιχαήλ.

Εικόνες από τα τέλη 18^{ου} με αρχές 19^{ου} αιώνα, είναι του Κρητικού αγιογράφου Ιωάννη Κορνάρου, ο οποίος παρέμεινε για αρκετό καιρό στη μονή Κύκκου και άφησε πλούσια

συλλογή έργων του. Αντιπροσωπευτική είναι η εικόνα της Κλήσης των Αποστόλων Ανδρέα και Πέτρου.

Οι τοιχογραφίες που κοσμούν τις δύο πλευρές της ίδιας αίθουσας ανήκουν στο 12^ο - 13^ο αιώνα και προέρχονται από την εκκλησία του Αγίου Αντωνίου της κοινότητας Κελιών. Ξεχωρίζει ο Άγιος Δημήτριος, του 13^{ου} αιώνα, με την πολεμική του εξάρτιση, ζωγραφισμένος σε μπλε βάθος.

Κοντά στις τοιχογραφίες βρίσκεται και ο εντυπωσιακός οστεοκόσμητος παλαιός θρόνος της Αγίας Εικόνας της Παναγίας του Κύκκου.

Τέταρτη αίθουσα

Στην τελευταία αίθουσα του Μουσείου, ένα μικρό θολοσκεπές οκτάγωνο με εντοιχισμένες προθήκες, το οποίο ανοίγεται προς το τέρμα του ανατολικού τοίχου της αίθουσας 2, φιλοξενούνται αντικείμενα από περγαμηνή και χαρτί. Επίσης, χειρόγραφα, μικρογραφημένα και μη, έγγραφα, βιβλία, που τύπωνε κατά καιρούς το μοναστήρι, χάρτινες εικόνες και σφραγίδες και ένα επίσημο πατριαρχικό έγγραφο (αντίγραφο) του 1760 που προέρχεται από τον Οικουμενικό Πατριάρχη Σεραφείμ (1757-1761) και υπογράφεται από τη σύνοδο του Οικουμενικού θρόνου, καθώς και από τον αρχιεπίσκοπο Κύπρου Παΐσιο.

Η Βιβλιοθήκη της μονής είναι πλούσια σε χειρόγραφα, σπάνιες εκδόσεις και χιλιάδες τόμους βιβλίων. Στο Αρχείο της φυλάσσεται σημαντικός αριθμός ελληνικών και οθωμανικών εγγράφων. Το Μουσείο της στεγάζει συλλογή πολύτιμων θησαυρών όπως σημαντικός αριθμός εικόνων μεγάλης αξίας, χρυσοκεντήματα, χαλκογραφίες, αργυροεπίχρυσά έργα μικροτεχνίας κ.ά.

Το μουσείο εμπλουτίζεται συνεχώς με εκκλησιαστικά κειμήλια, χειρόγραφα, χαρακτηριστικά, παλαιούς χάρτες και αρχαία αντικείμενα, τα οποία οι χιλιάδες των επισκεπτών θα

μπορούν να θαυμάζουν. Ψυχή όλων των δραστηριοτήτων της μονής τις τελευταίες δεκαετίες είναι ο Ηγούμενος της και Μητροπολίτης Κύκκου και Τηλλυρίας Νικηφόρος, ο οποίος πλαισιώνεται από αφοσιωμένους πατέρες και άξιους επιστήμονες τόσο στο μουσείο όσο και στα ερευνητικά κέντρα. Η ιερά μονή Κύκκου, καταφύγιο και στήριγμα των πιστών, δικαίως καταξιώθηκε ως η ενδοξότερη μονή της Κύπρου.

Αξίζει να αναφερθούμε και σε άλλες δύο μονές της Κύπρου, που είναι και αυτές βασιλικές, σταυροπηγιακές. Πρόκειται για την Ιερά Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά και την Ιερά Μονή του Άγιου Νεόφυτου (τοπικού άγιου) στην Πάφο. Και οι δύο λειτουργούν ως ανδρικά μοναστήρια.

Η Ιερά, Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή της Παναγίας του Μαχαιρά

Βρίσκεται στο ανατολικό άκρο της οροσειράς του Τροόδους κοντά στην κορυφή Κιόνια (1423 μ), σε υψόμετρο 870 μέτρων. Είναι κτισμένη σε μια όμορφη, πευκόφυτη βουνοπλαγιά, που καταλήγει στον χείμαρρο Πεδιαίο. Ονομάζεται βασιλική γιατί κτίστηκε με βασιλική βοήθεια, και σταυροπηγιακή, γιατί κατέστη εκκλησιαστικά αυτοδιοίκητη, πράγμα το οποίο συμβολίζεται με την τοποθέτηση σταυρού στα θεμέλια της. Η Μονή είναι αφιερωμένη στην Παναγία και πανηγυρίζει στα Εισόδια της Θεοτόκου στις 21 Νοεμβρίου.

Η Ιερή Βασιλική και Σταυροπηγιακή Μονή του Αγίου Νεοφύτου του Έγκλειστου

Είναι γνωστή και ως Μονή της Αγίας Εγκλείστρας και ιδρύθηκε από το μοναχό Νεόφυτο, με βασιλική βοήθεια. Η Εγκλείστρα και το μοναστήρι του Αγίου Νεοφύτου βρίσκονται κοντά στο χωριό Τάλα, 10 περίπου χιλιόμετρα βόρεια της Πάφου. Πανηγυρίζει στις 28 Σεπτεμβρίου και στις 24 Ιανουαρίου.